
Tekijä Jaakko Leeve

Työn nimi Sori siitä 5. – 6. 7.2014

Laitos Taiteen laitos

Koulutusohjelma Visual Culture and Contemporary Art

Vuosi 2018

Sivumäärä 79

Kieli Suomi

Tiivistelmä

Sori siitä 5. – 6.7.2014 on julkinen taideteos, joka toteutettiin Poriin Kokemäenjoen rannalle. Sen on tehnyt Aalto-yliopiston opiskelija muistoksi Harjavallan nikkeli-päästöissä kuolleille simpukoille. (Wikipedia)

Opinnäytetyössäni kerron vuodon seurauksista ympäristölle ja avaan lukijalle simpukoiden ihmeellistä elinkiertoa. Koska nikkeli-vuodon on todettu johtuneen inhimillisestä erehdyksestä, kerron myös nikkelistä, sillä olemme nikkelin käyttäjinä kaikki jonkinlaisessa vastuussa tapahtuneesta.

Pohdin opinnäytetyössäni muistomerkillä asetettuja keskeisiä sisällöllisiä tavoitteita, sekä näitä tavoitteita suhteessa taiteelliseen työhöni.

Kerron Guerilla Art (suom. sissitaide) taidesuuntauksesta, sillä kyseinen suuntaus on vahvasti se, johon minä kallistun ja vastaavanlaista liikehdintää nähdään myös muussa kaupunkiaktivismissa. Teos oli omin luvin pystytetty ja projektin keskeisiä kysymyksiä onkin – miksi julkinen taide on niin byrokraattista?

Teoksen uutisointi Satakunnan Kansassa synnytti innokasta keskustelua sosiaalisessa mediassa, mikä oli tekijälle mielenkiintoista seurattavaa ja arvokasta palautetta tehdystä työstä. Vaikka teos sai kiitosta yleisöltä ja siunauksen Satakunnan Kansan toimittaja Sini Kuvajalta, katosi veistos lopulta paikoiltaan. Teokselle muodostui näin ollen kokonainen elinkaari alusta loppuun.

Avainsanat Muistomerkki, Monumentti, Julkinen taide, Guerilla Art, Nikkelivuoto, Kokemäenjoki, Simpukat

Author Jaakko Leeve

Title of thesis Sori siitä 5. – 6. 7.2014

Department Department of Art

Degree programme Visual Culture and Contemporary Art

Year 2018

Number of pages 79

Language Finnish

Abstract

Sori siitä 5. – 6.7.2014 is a public artwork, which was implemented on the shore of the Kokemäki river in Pori, Finland. It was done by a student from Aalto University in memory of the mussels which were killed in the Harjavalta nickel leak. (Wikipedia)

In my thesis I tell about the consequences of the leak to the environment and open up the amazing life of mussels for the reader. I also tell about nickel, as the leak happened because of human error and as users of nickel I feel that we are all responsible for what happened on some level.

In my thesis I reflect on some of the main objectives set for a memorial and how these objectives are realised in my artistic work.

I tell about the Guerrilla Art movement, as it my own direction and the same kind of movement can be seen in other citizen activism as well. The work was mounted without permission and one of the main questions of the project is – why is public art so bureaucratic?

Reports on the work in the local newspaper, Satakunnan Kansa, provoked enthusiastic discussion in social media, which was very interesting to follow from my point of view and provided valuable feedback. Even though the work received praise from the public and a blessing from the local arts journalist, the work disappeared from the site. Consequently the work had a whole life cycle from beginning to the end.

Keywords Memorial, Monument, Public art, Guerilla Art, Nickel leak, Kokemäki river, Mussels

Sissitaideprojektina toteutetun
ympäristökatastrofia käsittelevän julkisen
muistomerkin yhteiskunnalliset motiivit

Sisälllys:

Nikkelivuoto	7
Nikkelin jalostus Harjavallassa	9
Nikkeli	11
Suomen simpukat	15
Monumentti	19
Julkisen taiteen historiaa	21
Kuka saa tehdä ja mitä?	23
Guerilla Art (suom. sissitaide)	27
Idean synty	31
Tavoitteet	35
Teoksen suunnittelu	39
Muotti tuottaa ongelmia	43
"Sori siitä"	51
Kiinnitys paikalleen	55
Vastaanotto Porissa	59
Saako näin tehdä?	65
Lopuksi	67

Nikkelivuoto

Heinäkuussa 2014 Norilsk Nickel Harjavallan tehtaalta pääsi nikkeli vuoto Kokemäenjokeen. Vesistöön ehti valua 5. - 6. heinäkuuta välisenä aikana 66 tonnia nikkelisulfaattia. Lämmönvaihtimen rikkoutumisesta aiheutunut vuoto havaittiin 6. heinäkuuta, jolloin nikkeliä oli valunut jäähdytysveden mukana noin 30 tuntia. Eliöstöille vaarallisessa liukoisessa muodossa valunut nikkelisulfaatti vahingoitti merkittävästi kasveja ja kaloja. Suurinta vahinkoa vuoto aiheutti simpukoille. Varsinais-Suomen ELY-keskuksen päästön vaikutuksia arvioineen loppuraportin mukaan päästö tappoi yli neljä miljoonaa eri lajien simpukkaa. (Tehomaa 2015, 3)

Suomen historian pahin nikkeli vuoto saastutti Kokemäenjokea noin neljänkymmenen kilometrin matkalta, Kokemäeltä aina merelle saakka. Nikkelipitoisuudet ylittivät raja-arvot paikoin yli nelisataakertaisesti. Veteen liukenevassa muodossa ollut nikkeli oli erittäin haitallista alueen ekosysteemille. Nikkeli on raskasmetalli ja myrkyllinen ympäristölle. Vuodon yhteydessä nousi esille myös viranomaisten hidas ja viivyttävä tiedotus. Ihmiset haluavat oikeaa tietoa nopeasti. Ongelmia ei saa vähätellä ja vastaavanlaiset onnettomuudet on pystyttävä jatkossa estämään. (Suomen Luonnonsuojeluliitto 2014)

Viranomaisten hidas tiedottaminen herätti myös liikehdintää sosiaalisessa mediassa. Mun Kokemäenjoki on tärkeä -sivu keräsi muutamassa päivässä yli

parituhatta seuraajaa Facebookiin, jossa ihmiset jakoivat tietoa ja kyseenalaistivat viranomaisten vajavaisen tiedottamisen. (Rantala 2014a)

Vaikka välittömästi näkyviä kalakuolemia nikkelpäästö ei aiheuttanut, havaittiin päästön jälkeen otetuissa kalanäytteissä lievästi kohonneita pitoisuuksia nikkeliä, kadmiumia ja kobolttia. Noin kuukausi vuodon jälkeen Kokemäenjoen alajuoksulla havaittiin huonokuntoisia kaloja. Myös joen alajuoksulle istutetut vuoden ikäiset lohenpoikaset ovat saattaneet hävitä vuodon seurauksena, koska niitä ei havaittu koekalastuksissa. (Tehomaa 2015, 3)

Jopa 75-prosenttia Harjavallan patoaltaan simpukoista arvellaan kuolleen nikkelpäästön seurauksena. Alajuoksun simpukoista noin viidesosan arvioidaan kuolleen. Tutkijat löysivät kuolleiden simpukoiden joukosta kaikkia Suomen makean veden lajeja, paitsi raakkua. Kuolleiden joukossa oli myös uhanalaiseksi luokiteltuja vuollejokisimpukoita. (Rantala 2014b)

Nikkelin jalostus Harjavallassa

Suomen sotilasviranomaiset määräävät heinäkuussa 1944 Imatralla sijaitsevan Outokumpu Oy:n kuparitehtaan siirrettäväksi jatko-sodan jaloista Länsi-Suomeen. Imatralla kuparitehdas puretaan ja kuljetetaan junilla Harjavallan kankaalle, jonne tehdas rakennetaan uudestaan vuosien 1944 - 1945 aikana. (Historian vuosikymmenet 2010)

Pohjois-Savossa Leppävirralta löytyy vuonna 1954 nikkeliesiintymä ja Outokumpu Oy alottaa kaivostoiminnan Kotalahdessa. Nikkelin jalostus aloitetaan uudella tehtaalla Harjavallassa vuonna 1960. (Kuisma 1985, 375)

Sekä tehdas, että tuotanto kasvavat vuosien saatossa. Kun tehtaan vuosituotanto 1960-luvun alussa oli 2500 tonnia, oli vuosituotanto 1970-luvun lopussa jo liki 13 000 tonnia. Tehtaan ensimmäiset 100 000 tonnia tuotettua nikkeliä tuli täyteen vuonna 1980 ja vuoteen 2010 mennessä oli Harjavallan tehdas tuottanut 1 000 000 tonnia nikkeliä. (Norilsk Nickel 2015)

Vuonna 2000 Outokumpu päättää luopua kokonaan nikkelibisneksestä ja myy tehtaan amerikkalaiselle OM Groupille. Kaupan seurauksena syntyy uusi yhtiö, OMG Harjavalta Nickel Oy. Uusi omistaja rakennuttaa Harjavaltaan uuden kemikaalitehtaan ja aloittaa nikkelikemikaalien valmistuksen vuonna 2002. Amerikkalaisyhtiön keskittyessä koboltin tuotantoon myy se nikkelin tuotannon edelleen keväällä 2007

venäläisomisteiselle Norilsk Nickel -konsernille.
(Norilsk Nickel 2015)

Nikkeli

Rautaryhmään kuuluva nikkeli on ferromagneettinen alkuaine, jonka järjestysluku on 28. Nikkelin kemiallinen merkki Ni, tulee sen latinan kielisestä nimestä *niccolum*. (Hamilo 2007, 66-67)

Nikkeliä hyödynnetään teollisuudessa, mutta se aiheuttaa terveyshaittoja kolmella eri tavalla. Teollisuuden ja kaivoksien työterveysongelmina ovat nikkelpöly ja -karbonyyli. Nikkelpöly voi johtaa hengitettynä nenä- ja keuhkosityöpiin. Nikkelikarbonyyli on kaasu, joka on tappavaa pieninäkin annoksina. Nikkeliallergia on yleinen vaiva ja erityisen herkäät voivat saada oireita jopa huonolaatuisen ruostumattoman teräksen sisältämästä nikkelistä. Vuonna 2000 voimaan tulleen EU:n nikkelidirektiivin jälkeen nikkeliallergiat ovat nopeasti vähentyneet. Direktiivi rajoittaa nikkelin käyttöä muun muassa koruissa. (Hamilo 2007, 66-67)

Nikkelin uskotaan aiheuttavan syöpää korvaten sinkin ja magnesiumin atomeita dna-polymeraasissa. Dna-polymeraasi on entsyymi, joka avaa dna-molekyylin. Nikkeli aiheuttaa mahdollisesti entsyymin sijoittumisen dna-ketjussa väärään kohtaan ja solu voi muuttua syöpäsoluksi. (Hamilo 2007, 66-67)

Ihmisen elimistö tarvitsee nikkeliä viisi mikrogrammaa päivässä. Saamme kuitenkin nikkeliä tavallisesti n.150 mikrogrammaa. Tee sekä jotkut pavut sisältävät runsaasti nikkeliä. (Hamilo 2007, 66-67)

Suurin osa nikkelistä sijaitsee maapallon sulassa rauta-nikkeliytimestä. Nikkelin osuus ytimestä on kymmenen prosenttia. Teollisesti hyödynnettävä nikkeli saadaan rauta-nikkeli-sulfidimalmeista. Maailman suurimmat nikkelin tuottajat ovat Venäjä, Australia, Kuuba, Uusi-Kaledonia, Kanada ja Etelä-Afrikka. Vuoteen 1944 asti Suomeen kuulunut nikkelimalmio Petsamon Kolosjoella on Euroopan suurin. Maailmassa tuotetaan nikkeliä vuosittain 500 000 tonnia. Tästä puolet menee ruostumattoman teräksen valmistukseen. Ruostumattoman teräksen ainesosuudet vaihtelevat, mutta yleensä se sisältää raudan lisäksi 18 prosenttia kromia ja kahdeksan prosenttia nikkeliä. Kromi suojaa korroosiolta ja nikkeli parantaa sen muovattavuutta. Invar-metalliseos sisältää 64 prosenttia rautaa ja 36 prosenttia nikkeliä. Nimitys invar viittaa seoksen muuttumattomuuteen (engl. invariable). Koska seos ei laajene lämmitessään, sopii se suurta mittatarkkuutta vaativiin instrumentteihin. Nikromi on metalliseos, joka ei hapetu edes hehkuvan kuumana. Sitä käytetään muun muassa leivänpaahtimissa ja uuneissa. Nikromi sisältää nikkelin lisäksi 11-22 prosenttia kromia, hieman piitä, mangaania ja rautaa. (Hamilo 2007, 66-67)

Suuri osa maailmassa louhitusta nikkelistä saattaa olla peräisin meteoriiteista. Meteoriitit sisältävät sekä rautaa että nikkeliä. Meteoriittien rautaseoksesta valmistettiin aseita ja työkaluja ennen ruostumattoman teräksen keksimistä. Kanadan Sudburyn kraatterin nikkeliesiintymästä tuli 1900-luvun alussa maailman suurin nikkelin lähde, kun elektrolyysiin perustuva menetelmä nikkelin erottamiseksi oli keksitty. (Hamilo 2007, 66-67)

Sana nikkeli juontuu saksalaisten kaivosmiesten käyttämästä termistä nickel, joka tarkoitti arvokkaan kuparimalmin vierailta aineksilla pilannutta peikkoa. Kupfernickel oli malmi, joka näytti kuparilta, mutta sen ainoa käyttökohde oli lasin värjääminen vihreäksi. Tukholmassa 1751 työskennellyt Alex Fredrik Cronstedt tutki nikkeliiniä, Hälsinglandilaisesta kobolttikaivoksesta löydettyä uutta mineraalia. Cronstedt arveli mineraalin sisältävän kuparia, mutta ei saanut eristettyä sitä. Lopulta nikkeliinistä ja kupfernickelistä hän sai erotettua tuntematonta metallia ja nimesi sen nikkeliksi 1754. Seosta epäiltiin aluksi kuparin, arseenin, koboltin ja raudan seokseksi, mutta kun Torbern Bergman onnistui 1775 tuottamaan täysin puhdasta nikkeliä, sai asia vahvistuksen. (Hamilo 2007, 66-67)

Suomen simpukat

Kaikilla simpukoilla on kaksi lähes samanlaista kimmoisan jänteen yhdistävää kuorta, jotka suojaavat varsinaisen simpukan sisälleen. Teoriassa kuoren kasvurenkaista voi määritellä simpukan iän. Voimakkaimmin esiintyvät renkaat muodostuvat, kun kasvu hidastuu syksyllä, mutta heikompia renkaita voi muodostua myös muulloin. Simpukan vanhentuessa kasvu hidastuu, eikä renkaita pysty enää erottamaan. Kuoren alla simpukoilla on kaksi paria kiduksia, joilla simpukat hengittävät ja suodattavat ravintohiukkasia. Kidusten keskellä on simpukan ruumis, jonka etupäässä on simpukan jalka. Päätä simpukoilla ei ole lainkaan. (Heino 1998, 242 - 243)

Kuorten ollessa raollaan, simpukka imee vettä sisään hengityssifonin kautta ja suodatettu vesi pumpataan uloshengityssifoniin. Vettä voi kulkea yhden simpukan läpi jopa kymmeniä litroja. Välillä simpukat sulkevat kuorensa ja pitävät taukoja. Simpukat kestävät lyhytaikaista hapettomuutta ja simpukat voivat eristäytyä ulkomaailmalta sulkemalla kuorensa. (Heino 1998, 242 - 243)

Suomen suursimpukoihin kuuluu 6 lajia: pikkujärvisimpukka (*Anodonta anatina*), isojärvisimpukka (*Anodonta cygnaea*), litteäjärvisimpukka (*Pseudanodonta complanata*), soukkojokisimpukka (*Unio pictorum*), sysijokisimpukka (*Unio tumidus*) sekä vuollejokisimpukka (*Unio crassus*). Näistä pikkujärvisimpukka, litteäjärvisimpukka, soukkojokisimpukka ja

sysijokisimpukka suosivat samankaltaisia elinolosuhteita ja viihtyvät sekä rehevissä järvissä, että hitaasti virtaavissa joissa. Simpukat voivat saavuttaa huimia tiheyksiä ja neliömetrin alueella voi olla vierä vieressä jopa yli 200 simpukkaa. (Heino 1998, 242 - 243)

Suursimpukat omaavat monimutkaisen elinkierron. Koirassimpukka laskee siittiösolunsa veteen, josta ne kulkeutuvat naaraiden kiduksiin hengitysveden mukana. Munasolut hedelmöittyvät ja kehittyvät toukiksi naaraan kiduksissa, josta naaras purskauttaa ne kevään ja alkukesän aikana. Kehittyäkseen on simpukan toukan löydettävä isäntäkala, jonka ihoon, eviin tai kiduksiin simpukan toukat kiinnittyvät. Muutaman viikon jälkeen toukat pudottautuvat pohjaan ja jatkavat elämäänsä itsenäisinä simpukoina. Sukukypsiksi simpukat tulevat muutaman vuoden ikäisinä ja voivat elää kymmenestä kahteenkymmeneen vuoteen, vuollejokisimpukat tosin voivat elää kauemminkin. (Heino 1998, 242 - 243)

Vaikka aikuiset simpukat ovat suhteellisen hyvin turvassa kuorensa sisällä pedoilta, eivät kuoret suojaa niitä piisamilta. Piisami saa avattua kuoret taitavasti rikkomatta niitä. Vaikka kesäisin piisamit ovat kasvissyöjiä, saattaa yksi piisami syödä talven aikana satoja simpukoita, mikä saattaa vähentää pikkujärvien simpukkakantoja huomattavasti. Myös saukko ja vesilinnut voivat syödä simpukoita, mutta eivät muodosta simpukoille samanlaista uhkaa kuin piisami. (Heino 1998, 242 - 243)

Vaikka simpukat vaikuttavat liikkumattomilta puoliksi pohjaan kaivautuneilta jököttäjiltä, voi simpukka liikkua jalkansa avulla pohjassa metrin tuntivauhtia. Kuorten välistä työntyvä jalka ankkuroituu tiukasti pohjaan ja simpukka voi liikkua jopa sentin kerrallaan. Simpukat voivat levitä toukkina kalojen kyydissä uusiin vesiin. (Heino 1998, 242 - 243)

Pikkujärvisimpukka (Anodonta anatina).

Monumentti

”Monumenteilla tarkoitetaan yleensä julkisia muistomerkkejä, jotka arkikielessä herättävät myös mielikuvia suuresta koosta” - Lindgren 2000, 13. Monumentin tarkoitus on muistuttaa. Sana monumentti juontuu latinan kielen sanasta monere - muistaa. Muistamisen kohteiksi päätyy asioita, joilla koetaan olevan sellaista arvoa, joka säilyttää ja suojaa yhteisön identiteettiä. (Lindgren 2000, 11)

Itävaltalainen taidehistorioitsija Alois Riegl (1858 - 1905) mainitsee tutkielmassaan *Der moderne Denkmalkultus, sein Wesen und seine Entstehung* (1903) monumentille kaksi arvoa, kognitiivisen ja esteettisen. Monumentti voi toimia tietämisen välineenä tai koskettaa esteettisesti. (ks. Lindgren 2000, 11)

Muisti herää kosketuksissa objekteihin ja paikkoihin, jotka liittyvät menneisiin tapahtumiin. Siksi monet kokevat pyhiinvaellukset taistelulentille ja keskitysleireille tärkeinä. Monumentteja pystytetään näihin surun ja kärsimyksen paikkoihin, jotta voimme rauhoittaa kärsineiden tuskan ja oman kauhumme ääniä. (Sciorra 1994, 7)

Julkisen taiteen historiaa

Renessanssin aikaan taiteesta tuli kiinteä osa rakennuksia ja niiden ympäristöä. Reliefein koristeltiin ovia, seinämaalauksin toteutettiin kuviteltuja ikkunoita sekä veistoksien koristeltiin suihkukaivoja. Kuvilla oli funktio. Kirkkotaide välitti raamatun sanomaa lukutaidottomille ihmisille. Hovitaiteella haluttiin vahvistaa valtaapitävien mahtia muotokuvien ja seinämaalauksien avulla. Arkkitehtuuri määräsi kuvataiteen mahdollisuudet. Rakennuksen suunnittelija määräsi teosten paikat ja niiden luonteen. Kirkkotaide muuttui uskonpuhdistuksen myötä, kun painetut kuvat korvasivat seinämaalaukset. Koristeellisuuden huippu nähtiin kertaustyylien aikana, kun palatsien koristeet peittivät alleen rakennusten perusmuodot. Arkkitehtuuri lähti etsimään uusia suuntia ja teknisen kehityksen tuomat rakenteelliset uudistukset muuttivat tilakäsityksen, kun umpinaiset seinät eivät enää kannattaneet kattoa, vaan tila voitiin avata ympäristöön. (Valkonen 1986, 8)

Julkisen kuvanveiston perusta Suomessa syntyi nationalismin herättämänä tarpeena nostaa kansallisia suurmiehiä ja näiden kautta hahmottaa kansallista kulttuuria. Suomalaiset oppivat tunnistamaan itsessään ylevää patriotismia eurooppalaisen taiteen luomien kansallistunteen ilmaisutapojen keinoin. Yhteiskunnallisen kommunikaation varten otettavaksi kieleksi oli muodostunut julkinen taide 1800-luvun lopulla. Julkisen taiteen kieli ei kuitenkaan ole universaalista, se liittyy aina aikaansa ja

kontekstiinsa. Muistomerkit avaavat ovia menneisyyden kulttuurisiin koodeihin. "Patsain on rakennettu taloudellisen, poliittisen ja sivistyksellisen vallan hierarkioita ja määritelty yhteiskunnallisia suhteita." Patsaiden tehtävänä onkin ollut erottaa ja erottaautua, mutta yhtäläillä yhdistää. (Lindgren 2000, 9)

1950-luvun lopussa taiteen formaalisten uudistusten odotettiin näkyvän myös julkisessa taiteessa. Julkinen taide koettiin kangistuneeksi ja vanhanaikaiseksi, niin aiheiltaan kuin muodoiltaan. Suuri osa teoksista koettiin jo valmistuessaan vanhanaikaisiksi. Aluksi taiteen uudistukset hyväksyttiin helpommin teoksissa, joille ei asetettu muistomerkin funktiota, vaan joiden tarkoituksena oli ympäristön elävöittäminen. Uudenlaista kuvanveistollista ilmaisua haluttiin modernistisen arkkitehtuurin yhteyteen. Menestyvien teollisuuslaitosten teettämässä monumentaaliveistoksissa uudet tyyllittelyt otettiin innolla vastaan. Muutokset olivat kuitenkin vaikeampia henkilö- ja sotamuistomerkeissä. Yleisö ei kyennyt löytämään viitteitä muistettavaan abstraktista tyyllittelystä, kun taas realismin kieltä pidettiin ymmärrettävänä. (Lindgren 2000, 218-219)

Ranskalaisen urbanismin tutkijan Françoise Choayn mukaan 1900-luvun kehittämät uudet muistin tekniikat ovat kuitenkin murentaneet muistomerkkejä. Monumenttien merkityksen oheneminen selittyy myös ideologisten kriisien kautta. Kansallisuusaatteen siivittämän monumentaalitaiteen buumin tehtävä oli selvä, kansakunnaksi katsotun yhteisön kasvattaminen kansallisiin arvoihin ja nationalismiin sitoutuneiden instituutioiden statuksen vahvistaminen. (Ks. Lindgren 2000, 11)

Kuka saa tehdä ja mitä?

"On vähintäänkin kummallista, että vaikka Suomessa annetaan korkeatasoista ja kallista koulutusta taiteellisesti lahjakkaille ihmisille, heidän työtään ei osata arvostaa ja ottaa osaksi rakenteita valmistumisen jälkeen." toteaa Suomen taiteilijaseuran vs. toiminnanjohtaja Sari Nokkanen (11.5.2012).

Sodanjälkeisessä Suomessa painotettiin arkkitehtuurin ja taiteen yhteistyötä. Kuitenkin taiteilijat, joille tämä yhteistyö saatettiin suoda, oli tarkoin määritelty ja kuvanveistoa hallinneen Wäinö Aaltosen klassismin ihannoitiin vei pohjan monilta veistotaiteen uusilta näkemyksiltä. Myös suomalaista arkkitehtuuria hallinnut Alvar Aalto suhtautui melko kielteisesti Arkkitehtuurin ja taiteen yhteistyöhön. Aallon mukaan arkkitehdin luoma rakennus on itsessään jo taidetta ja mikäli taidetta sijoitetaan kohteeseen, tulee sen tapahtua ehdottomassa yhteistyössä rakennuksen suunnittelijan kanssa. (Valkonen 1986, 12)

Taidekilpailujen kautta hankitut julkiset teokset ovat suurelle yleisölle näkyvin kuvataiteen muoto. Kuvataidekilpailun järjestäminen on osa hankintaprosessia, jonka avulla tilaaja saa jotain muuta kuin osaa tilata - taideteoksen tilaaja ei tiedä mitä haluaisi ja miksi. Kilpailun kautta mukaan saadaan asiantuntijoita, joiden pätevyyteen luottaen vältetään naurunalaiseksi tuleminen. Vilkasta keskustelua herättäneet taidekilpailut nopeuttivat aikoinaan näköispatsaiden väistymistä abstraktien veistosten

tieltä. Ilman taidekilpailuja veistosten uudet muodot olisivat todennäköisesti jääneet tekemättä, puhumattakaan siitä, että olisi saatu asiantuntijoiden ja poliittisten päättäjien yksimielisyys toteuttamisesta "veronmaksajien" vastustuksesta huolimatta. (Nokkanen 2010, 81 -82)

Kenellä oikeastaan on valta päättää, mitkä teokset asetetaan yleisön nähtäville? Graffitikulttuurissa piittaamattomuus julkisivulautakuntien valtaa kohtaan on keskeinen osa ja siksi graffiti on aina yhteiskunnallinen kannanotto julkisen tilan käytöstä, kun se on maalattu luvattomaan paikkaan (Mäki, 2009). Välinpitämättömyys omistusoikeuteen liittyvää valtaa kohtaan, johti aikoinaan graffitikulttuurin demonisointiin ja maalaaminen yhdistettiin ilkiöltaan. Graffiteja tutkinut Anne Isomursu toteaa kuitenkin ilkiövallan olevan alistunutta ja impulsiivista pahanolontunteen purkamista, kun taas graffitien tekeminen on suunnitelmallista ja edellyttää tietojen, taitojen ja välineiden hallintaa. Tekemiseen on valmistauduttu ja keskeinen sisältö tekijöille onkin enemmän hauskanpito ja jännitys, kuin pahanolontunteen purkaminen. (Isomursu 1995, 97-98)

Tarvitsenko siis luvan, jos haluan esitellä töitani julkisesti - Keneltä lupaa voisi edes kysyä? Kysymykset voi ohittaa, kun ei kysy lupaa. Eihän kukaan kysy minultakaan haluanko katsella mainoksia julkisella paikalla, joten en kysy minäkään. Taiteen ilmaisuvapaus on selviö. Myöskään ei synny taiteen oikeaoppisuuden ongelmia: edustaako tämä taiteena nyt juuri sitä, mitä haetaan? Sissiperiaatteella toteutetuissa projekteissa

on oma jännityksensä ja onhan se myös kannanotto julkisen tilan käytöstä. Omin luvvin tekeminen on ollut taiteellisen työskentelyni lähtökohta useissa projekteissa. Koenkin vahvasti, että opinnäytetyön tuleekin edustaa niitä arvoja, joita opiskelijalla on.

Pelin henki on kuitenkin selvä. Näkyvälle paikalle ilman lupaa asennettuja teoksiani on poistettu nopeasti, sillä Suomessa vielä uskotaan sääntöihin. Byrokratian viidakko on kuitenkin hidasta ja tulee kalliiksi. Koska taidetoksen sijoittaminen julkiseen tilaan vaatii rakennusluvan ja mahdollisesti kaupunkikuvaneuvottelukunnan käsittelyn (Taike 2014), vaikuttaa siis siltä, että arkkitehtien sana painaa julkisen tilan käytössä erityisen paljon myös taideteosten osalta.

Kesäkuussa 2017 Helsingin kaupunki päätti kuitenkin lopettaa kaupunkikuvaneuvottelukuntansa, arkkitehdeistä koostuvan asiantuntijaelimen, jonka tehtävänä on ollut antaa rakennuslupaviranomaisille painavia lausuntoja päätöksenteon tueksi (Malmberg 2017). En ihmettele arkkitehtien valta-aseman kaventamisesta seurannutta ammattikunnan tuhtumusta, mutta voihan olla, että kyseinen muutos johtaa kohti värikkäämpää kaupunkikulttuuria, jos byrokratiaa kevennetään ja muillakin kuin arkkitehdeillä on mahdollisuus vaikuttaa ympäristön viihtyvyyteen. Kaupunkilaisilla tulee olla oikeus omaan kaupunkiinsa suoraan eikä vain edustuksellisen demokratian kautta. Samankalataista ajatusta peräänkuulutti Ranskalainen sosiologi Henri le Febvre jo vuonna 1968. Helsingin Sanomien haastattelema arkkitehti Henna Helander kuitenkin vertaa Helsingin

päätöstä 1960-70-luvun Turkuun, missä kaupunki päätti lakkauttaa kyseisen kauneuselimen ja kaupunkiin ilmestyi epäurbaaneja kerrostaloja keskeisille paikoille. Maailma oli tuolloin kuitenkin toinen ja kaupungistuminen Suomessa uusi ilmiö.

Onneksi uusi kaupunkikulttuuri näkee asiat toisin. Kaupunkiaktivismi haastaa vahvasti asiantuntijuuteen nojaavan kaupunkisuunnittelun. Kaupunkiaktivismia tutkinut Helsingin yliopiston sosiologian dosentti Pasi Mäenpää tiivistää Image-lehden haastattelussa aktiivien uudet keinot: "ruvetaan hommailemaan, eikä kysellä mitään. Ei odotella, mitä kaupunki julistaa, vaan tehdään aloitteita itse." (Pernu 2016)

Myös katutaiteessa omaehtoisuus näkyy taiteen monimuotoisuutena. Voisiko asioiden vatkomiseen käytettäviä resursseja ohjata suoraan taiteilijoille? Onhan taiteilijoiden koulutustaso korkeampi kuin koskaan aiemmin (Rensujeff 2014, 42-52). Emmekö silti luota taiteilijoiden kykyyn värittää elinympäristöämme? Taiteen näkyminen katukuvassa tulisi olla kiinteä osa kaupunkikulttuuria. Kävihän tässä jo niinkin, että kun instituutioiden ylläpitämästä järjestyksestä irtisanoutuvat taiteenlajit nakersivat taiteen laitosten pohjaa, halusivat laitokset lopulta mukaan. Graffitistakin tuli salonkikelpoista.

On siis perusteltua toteuttaa muistomerkki lupia kyselemättä, se on ajan hengen mukaista.

Guerilla Art (suom. Sissitaide)

Vuosituhanteen vaihteessa nousi nuorten taiteilijoiden uusi sukupolvi maailmalla, joita seurasi suuri joukko ihmisiä maailmalla, mutta olivat täysin valtavirtagallerioiden sivuuttamia. Suureen tietoisuuteen nousi kuitenkin bristolilainen taiteilija Banksy, joka uuden vuosituhannen alussa sai huomion kiinnittymään Lontooseen, jossa New Yorkin katutaiteesta alkunsa saanut uusi kansainvälinen taidesuuntaus nousi esille. Banksyn satiiriset työt löysivät nopeasti ihailijoita mediassa ja niin teoksista kiinnostuivat myös galleriat ja varakkaat seurapiirijulkikset. (Peiter 2009, 4-5)

Toisin kuin 1980-luvun alun taidemaailmaan vakiintuneet graffititaiteilijat Keith Haring ja Jean-Michel Basquiat, uuden suuntauksen taiteilijat eivät noudattaneet vakiintuneita galleriataiteen lainalaisuuksia, vaan kehittivät täysin uusia ilmaisutapoja ja inspiroituvat uusista ideoista ympäri maailman. Monet näistä uuden polven taiteilijoista kiersivät maailmaa järjestäen näyttelyitä pienissä gallerioissa ja trendiliikkeissä, jättäen näkyviä jälkiä olemassaolostaan kaduille. He näkivät itsensä osana urbaania taidemaailmaa, jonka tehtävänä on horjuttaa mainosten hallitsemää ja saastuttamaa kaupunkikuvaa. (Peiter 2009, sivu 4-5)

Nopeasti kasvava taiteilijakunta sai pian tunnustusta vaihtoehtoisten lifestyle-lehtien verkostolta ja tekijät alkoivat saada suunnittelusopimuksia vaatteisiin ja muihin tuotteisiin. Tätä seurasi vaihtoehtoisten gallerioiden mukaantulo, mikä helpotti sekoittumista osaksi taidemaailmaa. (Peiter 2009, 4-5)

Vuodesta 2005, taidemaailman "underground skene" on tullut osaksi nykytaiteen instituutioita. Huutokaupat ja museot, kuten MoMa (New York) ja Tate Modern (Lontoo), ovat ottaneet katutaiteesta ohjelmistoihinsa houkutelakseen uutta nuorta yleisöä. Internetiin valtavasti seuraajia kerännyt katutaiteesta inspiroitunut demokraattinen taideyhteisö pystyykin aina palaamaan juurilleen ja myymään printtituotteita vertaisilleen. (Peiter 2009, 4-5)

Taidemaailman vaikuttajat ovat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että vain osa näistä taiteilijoista voi päätyä

valtavirran taidemarkkinoille. Taiteilijoiden on opittava markkinoiden säännöt, ei vain tuottaa uusia haastavia teoksia. Katutaide, joka itrtisanoutuu taiteen instituutioista, ei ole kaikkein ihanteellisimmin kumppani taidemarkkinoille, joka vaatii rajallisia tuotoksia. Katutaiteilijat tulevat aina tekemään laittomia printtejä ja heidän teoksiaan keräilijät repivät irti seinistä. Myös katutaiteen jakelijat joutuvat sertifoimaan taiteilijoiden teoksia, kun markkinoille tulvii luvattomia kopioita. (Peiter 2009, 4-5)

Uusi monimuotoinen taiteilijapolvi ei kuitenkaan halua tulla luokitelluksi katutaiteilijoiksi. Osa on kasvanut ohi täämisestä tai eivät ole koskaan osallistuneetkaan julkisten kulkuneuvojen bommaamiseen. Monet valmistelevat kansainvälisiä näyttelyitä työhuoneissaan ja näkevät teoksiaan myytävän kansainvälisissä huutokaupoissa ja gallerioissa. Sebastian Peiter nimeääkin taidesuuntauksen "sissitaitteeksi" kirjassa Guerilla Art (2009), koska tekijöiden tinkimätön asenne ei nojaa älymystön taideviittauksiin, vaan huumoriin ja anarkiaan. Tekijät voivat olla samaan aikaan anti-korporatiivisia tai "imeä korporatioiden tissiä", kun haluavat, kuten Peiter asian ilmaisee. Kuitenkin tekijöiden "take no prisoners" -asenne on se, mistä he ansaitsevat tulla kutsutuiksi sisseiksi. (Peiter 2009,4-5)

Idean synty

Ajatus muistomerkistä Harjavallan nikkeli-ionnettomuudessa menehtyneille simpukoille syntyi, kun vierailimme Porin kaupunkisuunnittelun toimistossa Kokemäenjokea käsittelevällä kurssilla 2015. Vähäiselle mediahuomiolle jäänyt nikkeli-ionnettomuus oli mennyt itseltäni täysin ohi, mutta onnettomuus ja simpukat olivat Porin kaupunkisuunnittelulle tuttu aihe. Onnettomuustutkinnan yhteydessä oli käynyt ilmi, että Porin alueella joessa esiintyy uhanalaisia vuollejokisimpukoita. Simpukoiden löytyminen oli keskeyttänyt jo pitkään suunnitteilla olleen tulvasuojelun kannalta tärkeän kunnossapitoruoppauksen (Pelkonen 2015). Porin keskustan kohdalle vuosien saatossa valunut maa-aines aiheuttaa virtauksen kohdalle tulpan, mikä saa joen tulvimaan kaupunkiin. Vierailumme pääaiheena ollut tulvasuojelusuunnitelma jäi kuitenkin sivuseikaksi, kun vahvasti ympäristötietoinen ryhmämme tarttui nikkeli-ionnettomuuteen.

Muistomerkkiprojektia työstäessäni olin yllättynyt, miten vähän ihmiset Porin ulkopuolella olivat tietoisia koko asiasta, vaikka kyseessä oli Suomen historian pahin nikkeli-vuoto. Porin kaupungin ja venäläisomisteisen Norilsk Nickelin vähättelevät lausunnot jokiveden käytön turvallisuudesta, Varsinais-Suomen ELY-keskuksen erityisasiantuntija Harri Helmisen näkemyksiin verrattuna, toi väistämättä mieleen suomettumisen ajanjakson maamme historiassa. En lähtenyt kuitenkaan asiaa sen kummemmin pohdiskelemaan.

En koe, että sillä olisi merkitystä työni kannalta. Muistomerkin tarkoitus ei ole osoitella ketään, vaan muistuttaa ihmisiä luonnon monimuotoisuuden haavoittuvuudesta. Onnettomuus johtui inhimillisestä erehdyksestä.

Oma suhtautumiseni simpukoihin muuttui projektin myötä. En tiennyt entuudestaan simpukoista paljoakaan. Perehtyminen simpukoihin sai ne tuntumaan tärkeiltä. Veistoksen hahmotelmaa varten ostamani sinisimpukat jäivät viimeisiksi. Valkoviinin kanssa nautitut keitetyt simpukat kokivat raa'an lopun. Elinympäristöstään riistetyt, vakuumiin pakatut ja Stokkan herkusta ostamani simpukat lopulta kuolivat kiehuessaan elävältä keittiössäni. Tuntuukin hieman tekopyhältä tehdä muistomerkki inhimillisen erehdyksen seurauksena kuolleille eläimille, joiden tovereita itse kidutin julmalla tavalla.

Ihmetystä herätti myös Porin tulvasuojelun päällikkö Pekka Vuolan kommentit. Kunnossapitoruoppauksen lupa-asioiden monimutkaistumisesta tuhtunut Vuola kyseenalaisti luonnonsuojelun mahdollisten tulvien aiheuttamien vahinkojen edessä, kutsuen ylen haastattelussa simpukoita aivottomiksi möhkäleiksi (Pelkonen 2015). Aivoja tai ei luonnon monimuotoisuus on tärkeää ja luontoa tulee kunnioittaa.

Tavoitteet

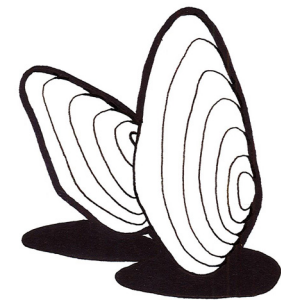
Poriin tekemäni muistomerkin tavoitteena on aiemmin monumentteja koskevassa kappaleessa viittaamani Alois Rieglin tutkielman mukaisesti olla teos, joka koskettaa ihmisiä esteettisesti, mutta toimii myös tiedon välineenä. Haluan simpukoita esittävässä näköispatsaassa tuoda esille simpukoiden kauneuden. Kokemäenjoesta keräämäni soukkojokisimpukankuoret toimivat malleina valumuotille, jotta kuoren herkkä rengasmainen kuvio säilyy oikeanlaisena. Joen pohjassa elävät simpukat, eivät ole kaikille tuttu näky tai tuntemus, joten näin ollen veistoksella voidaan nähdä olevan myös kognitiivisia tavoitteita. Kolmiulotteisen veistoksen motiivi kuvaan verrattuna onkin juuri haptisuus - miltä simpukan pinta tuntuu.

Mittakaava on teoksessani keskeisessä roolissa. Liisa Lindgrenin määritelmän mukaisesti monumentti on julkinen muistomerkki, joka herättää mielikuvia suuresta koosta. Vaikka veistoksessa olevien simpukoiden koko onkin n. 7cm, eikä sitä näin ollen voisi ajatella suurikokoisena, on veistoksen mallina oikeat simpukat. Veistoksen mittakaava on siis 1:1 ja simpukoiden näkökulmasta monumentaalisen kokoinen. Levittäytyessään neljään eri paikkaan joen molemmille puolille, tulee kokonaisteokselle monumentaalista kokoa jo ihmisenäkökulmastakin. Simpukoiden pieni koko ja herkkyys on teoksessa keskeisessä roolissa ja toivonkin sen siksi haastavan suuremmatkin veistokset koskettavuudellaan.

Muistomerkissä keskeistä Lindgrenin mukaan on myös, että muistamisen kohteeksi päätyy asioita, joilla koetaan olevan sellaista arvoa, joka säilyttää ja suojaa yhteisön identiteettiä. Veistokseni simpukat ovat olleet oikeita Kokemäenjoessa olleita yksilöitä, niitä simpukoita, jotka kuolivat nikkeliavuodossa. Toivon, että veistokseni kautta alueen ihmiset kokevat yhteenkuuluvuutta ja pitävät sekä veistosta, että alueen biodiversiteettiä tärkeänä.

Simpukkamonumentti kuuluu Kokemäenjoen varteen. Kuten Joseph Sciorra määrittelee, muisti herää kosketuksissa objekteihin ja paikkoihin, jotka liittyvät menneisiin tapahtumiin. Toivon, että joen äärellä oleva veistos saa ihmiset muistamaan, mitä 5. - 6.7.2014 tapahtui. Tarkoitukseni ei ole takertua menneeseen, mutta virheistä pitää oppia. Näin ei saa käydä. Tämä on veistokseni toinen keskeinen tavoite, se tiedon väline, josta Alois Rieglkin puhuu.

Tämä on se Joseph Sciorran määrittelemä surun ja kärsimyksen paikka, jonne muistomerkkejä pysytetään, jotta voimme rauhoittaa kärsineiden tuskan ja oman kauhun ääniä (Sciorra 1994, 7). Simpukat kärsivät suurta vahinkoa, neljä ja puoli miljoonaa simpukkaa kuoli. Olemme ihmisinä syyllisiä kaikki, ei vain nikkelitehdas. Käytämme nikkeliä jokapäiväisessä elämässämme. Anteeksi simpukat, muistomerkki on teille omistettu.

Kokemäenjoen varrelta keräämäni kuoret ovat Korkeasaaren intendentti Kirsi Pynnönen-Oudmanin mukaan soukkojokisimpukoiden kuoria (*Unio pictorum*).

Teoksen suunnittelu

Heinäkuussa 2015, vuosi onnettomuuden jälkeen, lähdin etsimään merkkejä nikkelivuodon vaikutuksista Porin keskustan alueelta. Keskustan alueella ei ollut näkyviä merkkejä onnettomuudesta. Ei nikkelivuodosta toisaalta ollut merkkejä näkyvissä välittömästi onnettomuuden jälkeenkään. Ongelma oli pinnan alla. Vaikka alueella oli tehty havaintoja huonovointisista lokeista ja variksista juuri onnettomuuden jälkeen, saattoi tämä ELY-keskuksen asiantuntijoiden mukaan johtua ylensyönnistä. Lokit ahmivat itseensä niin paljon simpukoita ja kaloja, kuin pystyvät, tai jopa vielä enemmän. (Satakunnan kansa 13.7.2014)

Lähdin kuitenkin seuraamaan jokea alajuoksulle päin. Noin pari kilometriä Porin keskustasta selkämerelle päin alkoi löytyä tyhjiä kuoria. Simpukat oli syöty. Kuoria löytyi sekä vedestä, että rannalta. Lintujen levittämiä kuoria löytyi myös pidemmältä metsiköstä. Keräsin kuoria talteen veistoksen tekoa varten.

Olin päättänyt tehdä simpukoista esittävän veistoksen. Sinisimpukan kuorista kuumaliimasta ja hopeapraymaalista hahmottelin ryhmänä elävää simpukkajoukkoa. Hahmomalli toimisi muistomerkin markkinointina Porissa Elävä Pori hankkeen toimistoon tehtävään näyttelyyn.

Halusin sijoittaa veistoksen paikkaan lähelle vettä, missä sitä ei heti huomaisi. Aivan kuten onnettomuus - sitäkään ei heti huomattu. Vasta lähempi tarkastelu paljastaisi, mistä on kyse. Pohdiskelin Porin keskustaan Kokemäenjoen rannalle sijoitettavan veistoksen paikkaa ja päädyin alustavasti keskustassa sijaitsevan vanhan betonilaiturin alemmalle tasolle. Tästä veistosta ei heti huomaisi ja simpukat näyttäisivät luontevilta vesirajassa. Joen vedenpinnan vaihtelusta johtuen veistos voisi olla myös välillä veden alla.

Muotti tuottaa ongelmia

Päätin valita teoksen valmistuspaikaksi Otaniemessä Aalto-yliopiston konetekniikan laitoksella toimivan valimon, jolloin veistoksen materiaalivaihtoehtoina olisi pronssi tai alumiini. Alumiinilla on itsessään hyvä korroosion kestävyys, joten päädyin alumiiniin.

Sain valimolta mukaani tarkkuusvaluissa käytettävää vahaa, jota voi sulattaa kattilassa ja valaa vinyylimuoviseen kuumasulatusmassasta tehtyyn muottiin (tuotenimeltään vinamold). Ideana oli siis, että teen Vinamoldista muotin simpukankuoren ympärille, minkä jälkeen valan vahaa vinamold muotiin. Teen siis simpukasta vahajäljennöksen. Vahajäljennöksen päälle rakennetaan sitten muotti ja metalli valetaan tähän muottiin.

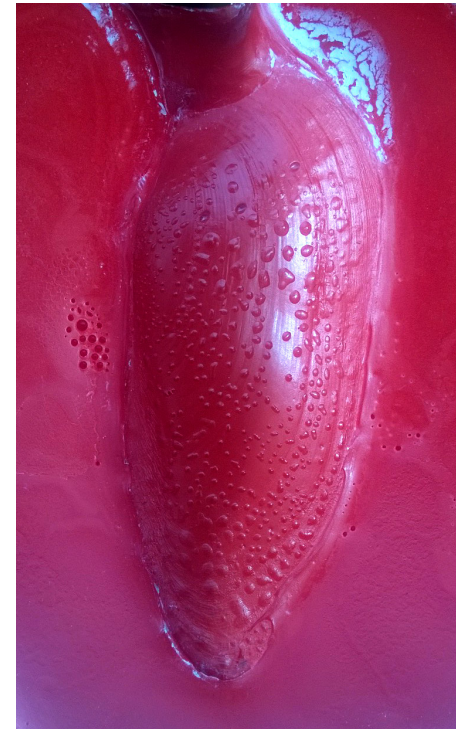
Simpukankuoret olivat kuivuessaan ruvenneet halkeilemaan ja pinta hilseilemään. Kuorten välillä on myös rakoja, joiden välissä simpukan hengityssifoni sijaitsee, sekä kuoren alaosassa, mistä simpukan jalka työntyy pohjaan. Valitsin kaksi parasta kuoriparia, joista tekisin muotit. Vaikka simpukoita olisi vain kahta erilaista, näiden asettelu eripäin ja eri asentoihin luo vaikutelman yksilöllisistä simpukoista. Irrotin kuoret varovaisesti toisistaan ja liimasin yhteen. Täytin raot pikatasoitteella, yrittäen mahdollisimman tarkasti jatkaa kuoren muotoja, jotta valoksesta ei huomaisi, mitkä kohdat on rakennettu jälkepäin. Jos rakoja ei täyttäisi, muottiaine valuisi kuoren sisään, eikä muottia saisi auki. Kuoren

valmistelussa valamiskuntoon tuli olla myös erityisen tarkkana, ettei kuoren pinta vaurioidu. Simpukan kuoren pintakuvio on äärimmäisen kaunis ja herkkä. Urat eivät ole syviä. Tuntuukin miltei mahdottomalta ajatukselta, että yrittäisi veistää simpukan itse. Kuoressa olevia renkaita olisi mahdoton keksiä.

Ensimmäiset muottivalut tein mikrokokki-pakasterasiaan. Vinamold-nimisen muottiaineen pitäisi olla parasta - useat taiteilijat ovat sitä kehuneet. Valetun muotin sisällä oli kuitenkin yllätys. Ilmakuplat olivat tarttuneet simpukan kuoren pintaan ja muotti oli reikäinen (kuva tästä). Tällaista muottia ei voisi käyttää, kuplat toistuisivat positiivimuotona ja simpukka näyttäisi "rokkoiselta". Valoin muotin muutamaan kertaan ja lopputulos oli aina sama.

Ilmakuplat selvästi tarttuvat simpukan pintaan juuri pinnassa olevien renkaiden takia. Lopputulos ei muuttunut, vaikka vedin simpukan pintaan spraymaalaa. Haasteet saivat minut kunnioittamaan simpukoita enemmän - kuori on hieno.

Koska muotin valaminen ei onnistunut, olisi parempi käyttää muottiainetta, joka painetaan simpukan päälle. Koska simpukat ovat pieniä, eikä muotin tarvitse olla suuri päätin luottaa askartelukauppojen ylikalliisiin muottisetteihin, joiden etuna on helppokäyttöisyys ja selkeät ohjeet. Löytyi Silli-niminen kaksikomponenttisilikoni. Vihreä ja valkoinen mössö sekoitetaan yhteen ja painetaan esineen päälle. Silli on myös elintarvikekelpoista, joten voisin valaa vaikka omia simpukkasukklaita. (Tätä tuli myös kokeiltua myöhemmin.)

Menetelmä osoittautui toimivaksi. Sain muotit tehtyä. Onnistuneeseen tulokseen olisi varmasti ollut muitakin menetelmiä, mutta tämä toimi. Pidän siitä, että saa itse löytää ratkaisun. Erno Paasilinnan sanoin: "Ainoita oppineita ovat itseoppineet, muut ovat opetettuja".

Mallivahaa valamalla muottiin syntyi kauniita vahasimpukoita. Pintakuvio toistui hienosti silikoni-muotista. Simpukoita syntyi nopeasti. Vaha jäähmettyy vartissa.

Valetuista vahasimpukoista tehdään valupuu, "hitaamalla" simpukat samasta vahasta tehtyyn paksuun tankoon. Simpukkamuotin kaatoaukosta syntyneessä kartiossa on hyvää kiinnityspinta-alaa.

Valupuulle rakennetaan keraaminen kuori kastamalla se ensin zirkoniliemeen, joka toistaa vahamallin pintakuvion tarkasti. Keraamiseen liemeen kastetun valupuun päälle ripotellaan viitisen kerrosta molokiittia ja zirkonihiekkaa, jotta kuoresta tulee tarpeeksi luja.

Vaha sulaa pois kuivuneesta muotista 650-asteisessa uunissa. Uunin lämpötila nostetaan kahdeksaansataan asteeseen, jolloin muotti sintraantuu.

Valmiiseen muottiin valetaan n. 750-asteista piipitoista valualumiinia.

Ensimmäisissä valuissa simpukoihin tuli pieni sauma. Myös veistoksen pinta oli hieman samea. Seuraavassa valussa sauma saatiin estettyä kiinnittämällä simpukat valupuhun alaviistoon, jolloin metalli juoksee muottiin paremmin. Metallin juoksettavuutta muottiin parannettiin myös muotoilemalla mehiläisvahasta simpukan ja valupuun kiinnityskohdasta sulavampi. Toisen valun tuloksena oli upeita kiiltäviä alumiinisia simpukoita.

Ensimmäisen ja toisen valukerran simpukat.

"Sori siitä"

Marraskuussa 2015 Suomen eduskunta vääntää esitystä hallintarekisteristä. Euroclear Finland eli arvopaperikeskus ylläpitää tietoja suomalaisista pörssiyrityksistä ja niiden suomalaisista osakkeenomistajista. Hallintarekisterissä arvopaperikeskuksen ylläpitämään osakasluetteloon ei merkitä osakkeen todellista omistajaa, vaan osakkeita säilyttävä ja hallinnoiva sijoitusyhtiö tai pankki. Monessa Euroopan maassa hallintarekisteröinti on sallittua, mutta ei Suomessa suomalaisyrityksille. (Pietiläinen & Teittinen 2017)

Suomessa hallintarekisteriä ajoivat erityisesti Kokoomus, Valtionvarainministeriö ja Finanssialan keskusliitto FK. Sitä perusteltiin pääoman vapaalla liikkuvuudella EU:ssa ja että suomalaisyritykset voisivat saada paremmin pääomaa, jos niitä ei vaadita paljastamaan omistajiaan Suomessa. (Pietiläinen & Teittinen 2017)

Hallintarekisteröinnin vastustajiin kuuluivat muun muassa poliisi, syyttäjälaitos ja oikeusviranomaiset, journalistiliitto ja silloiset oppositiopuolueet. Viranomaisten mukaan hallintarekisteröinti lisää rahanpesun ja muun rikollisen toiminnan mahdollisuuksia, sillä se helpottaa omistusten piilottamista. (Pietiläinen & Teittinen 2017)

Torstaina 26.11.2015 hallintarekisteristä puhuttiin Eduskunnan kyselytunnilla. Vasemmistoliiton silloinen puheenjohtaja Paavo Arhinmäki totesi poliisin, verottajan ja syyttäjän vastustavan hallituksen kaavailemaa hallintarekisteriä ja muistutti, että jopa valtionvarainministeriön oma vero-osasto suhtautuu asiaan kriittisesti. Hallintarekisteriä kannattava valtionvarainministeri Alexander Stubb oli Arhinmäen kanssa eri mieltä: "Jos katsomme näitä lausuntoja, noin 90 prosenttia on itse asiassa myönteisiä. Ne (viranomaiset) ymmärtävät, että meidän pitää saada Suomeen lisää investointeja ja pääomaa." (Auvinen 2015)

Stubbin näkemys herätti välittömästi ihmetystä, sillä valtiovarainministeriön teettämän lausuntokierroksen mukaan viranomaisnäkemykset olivat suurimmaksi osaksi kriittisiä hallintarekisteriä kohtaan. (Auvinen 2015)

Perjantaina 27.11.2015 Helsingin Sanomat uutisoi Alexander Stubbin käyttäneen täysin vääriä lukuja kertoessaan hallintarekisterin 90 prosentin kannatuksesta, vaikka vain 10 prosenttia lausunnon antaneista viranomaisista kannatti hanketta. (Auvinen 2015)

Lauantaina 28.11.2015 Alexander Stubb myönsi Ylen Ykkösaamussa käyttäneensä vääriä lukuja kertoessaan hallintarekisterin viranomaiskyselystä. (Auvinen 2015)

"Näitä voi toki sitten laskea monella tavalla, katsoa onko kyse viranomaislausunnoista vai ei. Helsingin Sanomien juttu osoittaa sen, että laskea voi monella tavalla. Mutta virhe oli ilman muuta minun, sori siitä." (Auvinen 2015)

Seuraavana maanantaina Alexander Stubb myönsi ettei hänen käyttämänsä 90 prosenttia perustu tilastoihin. "Sellaista tietoa ei ole, vaan se oli luku, jota käytin siinä tilanteessa. Käytin sitä väärin, virhe on täysin minun. Sain luvun omasta päästäni, eli se oli täysin virheellinen." (Auvinen 2015)

Hallitus hautasi esityksen joulukuussa 2015, mutta Stubbin käyttämä pahoittelu "Sori siitä" jäi kansan suuhun elämään. Tästä tuli osuva nimi teokselle, se virallinen anteeksipyyntö, jonka vähättelevä sävy yrittää saada asian kuulostamaan pikkujutulta.

Kiinnitys paikalleen

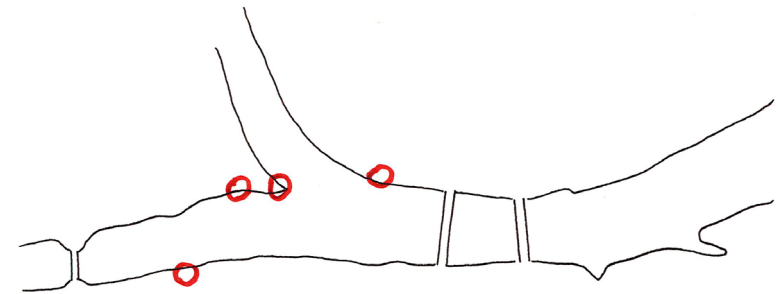
Teoksen sijoituspaikkaa oli tullut pähkäiltyä Porissa useamman kerran. Alkuperäisestä ideasta poiketen, olin päättänyt ripotella simpukoita useaan paikkaan. Teoksesta tulisi silloin hauska urbaani peli. Ihmiset voisivat löytää simpukoita - tai olla löytämättä. Myös useampaan paikkaan sijoittelu olisi hyvä, jos joku ottaa asiakseen poistaa teoksen, niin osa siitä saattaisi säästyä. Päätin myös luopua teoksen sijoittamisesta vesirajaan, sillä ajattelin, että pienet simpukat eivät tulisi kestäämään jäiden murskaavaa voimaa.

Muistomerkin pääkallopaikka oli selvä alusta asti, vaikka teosta työstäessä ajatukset harhailivat myös muualle. Tämä paikka oli kosketanut minua heti. Joen varteen Kirjurinluodon puolelle siihen puun alle, missä betoninen muuri päättyy ja uimaranta alkaa. Tämä on kaunis kohta. Se soveltuisi erinomaisesti herkälle muistomerkillle. Uimarannan läheisyydessä on hyvä myös muistuttaa ihmisiä joen puhtaanapidon puolesta. Täällä voisi huomaamattomasti touhuta, kun kiinnittää teosta paikalleen. Betoniseen rantavalliin saa helposti porattua reiät, joihin simpukat kiinnitetään. Reikien poraamisen helpottamiseksi tein sabluunan, johon simpukoiden paikat oli merkattu. Paikan päällä ei tarvitsisi sitten miettiä sommittelua. Kovalevystä tehty lätkä myös suojaa betonia poratessa, ettei poran istukka jyrsi betoniin kuoppaa.

Muiden paikkojen valinta oli myös ihan fillikseen perustuva. Pieni yksittäinen simpukka Kirjurinluodon kärjessä rohkeana halkomassa tuulta. Tämä paikka oli jotenkin "must have" - Kokemäenjoen komein kohta Porin keskustan alueella.

Kahden simpukan yhdistelmä on suosikkini. Iso ja pieni nojautuneina toisiinsa. Nehän näyttävät jo melkein taideteokselta. Tällaiset parit Svenska klubbenin eteen vanhaan lossilaituriin ja Puuvillalle, jossa rantavalli on romahtanut. Kyseiset neljä paikkaa kattavat keskustan joenranta-alueen strategisesti hyvin.

Simpukoiden sijoituspaikat.

Nimikyltin tilasin Laser24.fi palvelusta. Halvan näköinen alumiinikyltti oli tarpeeksi hyvä tähän tarkoitukseen. Rahalla saisi parempaa, mutta täysin omakustanteisena "katutaideprojektina" toteutettavassa teoksessa on tehtävä kompromisseja. Rahat on jatkuvasti loppu. Myöskään teoksen lopullisen kohtalon ollessa auki en näe järkeä tehdä kyltistä ongelmaa. Kyltti on selkolukuinen - se on tärkeintä.

Kirjurinluotoon ilmestyi asetelma nikkeliin kuolleiden simpukoiden muistoksi – ”Sori siitä”

SATAKUNTA 17.04. © 14.08

Asetelmassa viiden simpukan kuoret.

Harri Vallin
Pori

Kirjurinluodossa harva se päivä piipahtava **Rauno Korhonen** huomasi eilen sunnuntaina, että sinne oli ilmestynyt jotain uutta. Keskustan suunnasta tullessa noin kymmenen metrin päähän Taavisillan vasemmalle puolelle oli ilmestynyt simpukankuorista tehty asetelma.

– Ne oli oikein pultattu kiinni siihen rantakievetykseen.

Hän arvelee, että simpukankuoret on täytetty betonilla.

Asetelman alapuolella oleva kyltti antaa osviittaa siitä, mistä teoksessa on kyse.

Asetelman alapuolelle ruuvattu kyltti avaa teoksen tarkoituksiperiä. Kyltissä lukee: ”Sori siitä 5. – 6.7.2014”.

– Liittykö tämä jotenkin aikoinaan joen saastumiseen ja kotiloiden joukkokuolemaan, Korhonen tuumaa.

Norlisk Nickelin tehtaalta Harjavalasta pääsi 4. – 6. heinäkuuta 2014 Kokemäenjokeen prosessiliuosta, joka sisälsi 66 tonnia nikkeliä, 1,3 tonnia kobolttia, 2,3 tonnia ammoniumtyyppiä sekä 94 tonnia sulfaattia.

Päästön seurauksena Harjavan voimalaitospadon ja merisuon väliseltä alueelta kuoli arvioiden mukaan kaikkiaan 4,3 – 4,6 miljoonaa simpukkaa. Esimerkiksi pikkujärvisimpukoista kuoli arvon mukaan yli 60 prosenttia. Myös suojeltuja vuolejokisimpukoita kuoli runsaasti.

Tokaisu ”sori siitä” muistetaan erityisesti valtiovarainministerinä toimineen **Alexander Stubb**in (kok) sanomana.

Hän pahoitteli näillä sanoilla virheellisiä lukuja siitä, miten isossa osassa viranomaislausuntoja suhtauduttiin myönteisesti hallintarekisteriin.

Vastaanotto porissa

Reilu viikko teoksen pystyttämisen jälkeen Satakunnan kansa julkaisi verkossa artikkelin, *Kirjurinluotoon ilmestyi asetelma nikkeliin kuolleiden simpukoiden muistoksi – ”Sori siitä”*. Kirjurinluodossa usein ulkoileva Rauno Korhonen oli sunnuntaina 16.4. huomannut sinne ilmestyneen jotain: simpukankuorista tehty asetelma, joka oli oikein pultattu kiinni rantakievetykseen. Korhonen arveli, että simpukankuoret olivat täytetty betonilla. Olin tyytyväinen, sillä teoksesta Satakunnan kansaan ilmoittanut Rauno Korhonen oli tajunnut mistä on kyse. Teoksen nimi *Sori siitä* ja päivämäärä oli avannut teoksen sisällön.

Seuraavana tiistaina (18.4.) Satakunnan Kansan toimittaja Harri Vallin soitti minulle ja kysyi suoraan olenko simpukkateoksen tekijä? Toimittaja oli nähnyt vaivaa ja kaivanut yhteystietoni. Tunnustin, mutta halusin pysyä nimettömänä. Perustelunani on, etten halua netissä teoksen synnyttämän keskustelun kääntyvän väärään suuntaan, sillä olin erityisen tyytyväinen keskustelun pyöriessä enemmän nikkeliuodon, kuin teoksen ympärillä. Sitä olin toivonut. En toivoisi ihmisten ajattelevan, että yritän kalastella itselleni huomiota ympäristökatastrofin kustannuksella. Nimeni julkaisu olisi ollut tutkivaa journalismia tehneelle toimittajalle tärkeää, mutta näkemykseni ymmärrettiin toimituksessa. Lupasin kuitenkin olla antamatta nimelläni varustettua haastattelua muille tiedotusvälineille. Artikkelini julkaistiin Satakunnan Kansan verkkosivuilla otsikolla:

Salaperäinen simpukkateos on taideopiskelijan salaa Poriin sijoittama lopputyö: ”Ettei vastaavaa koskaan tapahtuisi”

Aalto-yliopiston opiskelija teki teoksen muistomeriksi kuolleille simpukoille ja muistutukseksi ihmisille.

SATAKUNTA 18.04. 17.44

Moniosainen teos on ollut paikoillaan edellisviikosta alkaen.

Harri Vallin
Pori

Satakunnan Kansa kertoi eilen Kirjurinluotoon ilmestyneestä taideteoksesta. Taavi-sillan kupeessa oleva teos esittää simpukoita, ja sen kyltissä lukee: ”Sori siitä 5. – 6.7.2014”. Tuona ajankohtana Harjavallassa sattunut Norilsk Nickelin nikkelivuoto tappoi joesta miljoonia simpukoita.

Teos on osa Aalto-yliopistossa opiskelevan taideopiskelijan lopputyötä. Nimettömänä pysyvä opiskelija haluaa, että keskustelu pyörii teoksen taustalla olevan ympäristökatastrofin, eikä teoksen, saati sen tekijän, ympärillä.

– Olen iloinen siitä, että *Satakunnan Kansan* verkkosivuilla asiasta käyty keskustelu keskittyi nikkelivuotoon eikä teokseen, hän sanoo.

Lupaa teoksen esille asettamiselle hän ei ole kysellyt.

– Anteeksi saa helpommin kuin luvan.

Taavi-sillan kupeessa oleva simpukka-asetelma on vain osa teosta. Simpukka-asetelmia löytyy tekijän mukaan kolmesta muustakin paikasta Kokemäenjoen rannasta Porin keskustan liepeiltä. Sen tarkemmin hän ei niiden sijaintia kuitenkaan paljasta.

– Teoksessa on kyse siitä, että simpukat ovat veden alla piilossa, ja osa niistä on harvinaisia. Myös nikkelivuoto tapahtui piilossa veden alla. Tarkoitus on, ettei myöskään teos ole helposti löydettävissä.

Hän toivoo, että simpukka-asetelmien etsimisestä tulee urbaani peli.

– On hienoa, että joku paikallinen Rauno löytää ne, tekijä sanoo viitaten **Rauno Korhoseen**, joka löysi Taavi-sillan kupeessa olevan asetelman.

Teoksen on hänen mukaansa tarkoitus olla paitsi muistomerkki kuolleille simpukoille myös muistutus ihmisille siitä, ettei vastaavaa enää koskaan tapahtuisi.

Hän kertoo saaneensa teoksen idean, kun oli Aalto-yliopiston kurssilla Porissa. Kurssin yhteydessä perehdyttiin Kokemäenjokeen.

– Olen huomannut prosessin aikana, että nikkelivuodosta uutisoitiin valtakunnallisesti aika vähän. Se on vähän hassua, sillä ympäristökatastrofit eivät ole pelkästään paikallisia asioita.

Hän keräsi teosta varten nikkelivuotoon kuolleiden simpukoiden kuoria. Niistä hän teki muotit, joihin teos valettiin metallista. Paikoilleen teos asetettiin edellisviikolla.

Salaperäinen simpukkateos on taideopiskelijan salaa Poriin sijoittama lopputyö: ”Ettei vastaavaa koskaan tapahtuisi”.

Uutisten yhteydessä käytävä keskustelu on ollut mielenkiintoista seurattavaa niin Satakunnan Kansan verkkosivuilla kuin Facebookissakin. Valtaosa kommentteista on ollut positiivisia. Kiitosta on tullut asian esille nostamisesta. Porilaisia on selvästi ärsyttänyt vuodon hyssyttely ja asian vähäinen uutisointi.

Heikki Salokangas

Viranomaiset on painamassa nikkelivuodon villasella eli virallisesti ei mitään vahinkoa vuodosta ollut. Hyvä että edes muistomerkin tapaus sai. Tuskin lupaa simpukkateoksen sijoitukselle olisi tullut kun mitään ei ole tapahtunutkaan

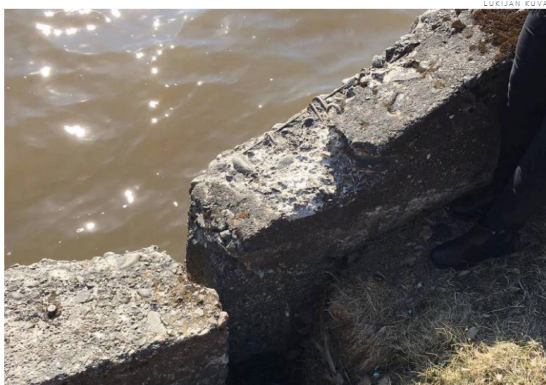
KANSATAITEILIJAJA

Kiitos taiteilijalle. Annoit paljon ajateltavaa asiaan, jota ei enää ajateltu. Itse en Porissa vaikuta, mutta mielenkiintoni heräsi heti kahden muun teoksen olinpaikoista! Vapaapäivänä lähtisin heti etsimään niitä, vaikka Tampereella asunkin. Vielä kerran kiitos.

19.4.2017 | 09:47 | Ilmoita asiaton kommentti.

Osa simpukkateoksesta on jo rikottu – ”Ärsytti, kun ajattelin, että pääsen näkemään sen”

SATAKUNTA 20.04. © 10.17

Satakunnan Kansan lukija kuvasi paikan, missä osa simpukkateoksesta oli vielä toissapäivänä. Eipä ole enää.

Harri Vallin
Pori

Yksi simpukka-aiheisen Sori siitit -taideteoksen osateon on jo rikottu. Satakunnan Kansan lukija lähetti toimitukseen kuvan Porin Pohjoisrannasta, kohdasta, jossa simpukka-asetelma oli Instagramissa julkaistujen kuvien mukaan vielä edellispäivänä.

– Näin kuvan Instagramissa, ja menin eilen kello 16 jälkeen katsomaan sitä, nimettömänä pysyttelevä lukija kertoo.

Paikalla oli kuitenkin jäljellä vain betonivalu ja yksi ruuvi. Hän arvelee, että joku on potkinut simpukkaveistokset jokeen.

– Ärsytti, kun ajattelin, että pääsen näkemään sen.

Tuhottu simpukka-asetelma oli hänen mukaansa Pohjoisrannassa olevan vanhan tiilirakennuksen kohdalla, paikassa, jossa ranta laskeutuu lähelle jokea.

Keskiviikkona 20.4. Satakunnan Kansa uutisoi teoksesta: Osa simpukkateoksesta on jo rikottu – ”Ärsytti, kun ajattelin, että pääsen näkemään sen”. Oli hienoa seurata uutisointia. Ihmiset tuntuivat innostuneen teoksesta ja löytäneet simpukat. Kuten 9.5.2017 julkaistussa artikkelissa totesin, ei teoksen rikkominen harmittanut. Olin vain tyytyväinen, kun teos herätti niin paljon huomiota. En minäkään kysynyt lupaa teoksen pystyttämiseen.

NIMETÖN

Oliko taiteilijalla rakennuslupa? Ei kukaan muukaan saa rakentaa toiselle tontille ilman lupaa tai tulee purkukehoitus melko nopeasti...

20.4.2017 | 12:34 | [Ilmoita asiaton kommentti.](#)

Saako näin tehdä?

Oliko oikein ruuvata teos paikoilleen ilman lupaa? Kulttuuritoimittaja Sini Kuvaja pohtii tätä kolumnissaan 20.4. Teos saa oikeutuksen ainakin Kuvajalta, "Tämä teossarja oli hyvä veto ja oikea teko".

Harjavallan nikkeliuudon syytteiden julkistamisen kanssa samaan aikaan toteutetun teoksen ajoitus on täydellinen. Kuvaja toteaa: "Simpukkaveistokset ovat onnistunutta kantaa ottavaa taidetta: Ne on huomattu, niistä puhutaan, ja ne tuovat oman lisänsä keskusteluun Norilsk Nickelin nikkeliuudosta ja Kokemäenjoen simpukoiden tuhosta."

Kuvaja pohtii, ettei silti toivo kenen tahansa pulttaavan teoksiaan kaupunkitilaan ja korostaa kansalaistottelemattomuuden kirjoittamattomia sääntöjä. Kapinallinen taide ei tarkoita "tyhmää käytöstä ja tottelemattomuutta". Rauhanomainen protestointi epäoikeudenmukaisuutta vastaan tulee tehdä tyylillä ja harkiten.

Kuvajan mielestä näin saa tehdä, mikäli teos osoittaa hyvää makua. Taiteilijan näkökulmasta kysymys hyvästä mausta on vaikeampi. Vaikka korkeasti kouluteltulta taiteilijalta voidaan odottaa sivistyneisyyttä ja hyvää makua, voi taiteilijan tarkoituksena olla juuri sovinnaisuusrikkominen. Toisaalta silloinkin tarvitaan Kuvajan peräänkuuluttamaa harkintakykyä. Säännöt tulee tuntea, että ne voi rikkoa.

Lopuksi

Muistomerkki simpukoille. Se oli musta hyvä idea heti. Olen tyytyväinen, että päätin tehdä tästä opinnäytetyön, teos olisi muuten voinut jäädä tekemättäkin. Se harmittaisi nyt.

Vaikka prosessi oli pitkä, ei missään vaiheessa tuntunut kuitenkaan siltä, että olisiko sittenkin pitänyt tehdä jotain muuta. Aihe kantoi hyvin loppuun asti ja hyvään loppuun pääsi, kun oli aikaa tehdä rauhassa. Ei tullut hutiloitua. Asiat on mietitty. Opiskeluaikana tulee olla aikaa, työelämässä nopeus on tärkeintä.

Ongelmia tuli matkan varrella. Se kuuluu asiaan. En liiemmin kysellyt apua. Olin päättänyt, että teen itse ja katsotaan miten käy. Ihan hyvin kävi. Ratkaisin eteeni tulleet ongelmat tekemällä. Olen intohimoinen tekijä. Vaikka opinnäytetyön tekemiseen kuuluu tietty protokolla, on objektikeskeiselle tekijätyypille opinnäytetyön prosessimaisuus haastavaa. Lopputulos kiinnostaa minua. Ehkä siksi koinkin välillä liiallisen pohdiskelun ennemminkin haittaavan, kuin auttavan työn edistymistä. Toisaalta se kertoo taiteen tekemisen vaikeudesta ja omasta tavasta toimia. Välillä pitää vaan tehdä, eikä suunnitella. Taiteilijan työ on yksinäistä puurtamista, mihin kukaan ei ole patista.

Kuten aiemmin mainitsin, opinnäytetyön tulee edustaa niitä arvoja ja asenteita, joita opiskelijalla on. Tämä työ edustaa sitä. Teos on tekijäänsä tärkeämpi. Teoksella on sanottavaa - yhteiskunnallinen viesti, joka aukeaa ihmisille. Siihen pyrin. Ilman lupaa toteutettuna teokselle tuli myös lisäarvo, yhteisen tilan määrittelijänä. Ihmiset eivät suuttuneet teoksesta, vaan teoksen synnyttämä keskustelu viittasi vahvasti siihen, että kokemäenjoki on tärkeä ja yhteinen asia.

Ehkä nimen kautta teokseen tuli myös tekijän kädenjälki, taiteellisesti köyhään todellisuutta jäljentävään veistokseen. Se ironinen lisä, joka kiteyttää teoksen sanoman. Nimen voi nähdä myös henkilökohtaisena anteeksipyyntönä, kun ilman lupaa menin porailemaan. Huumori on minulle tapa käsitellä maailmaa.

Olen kiitollinen uutisten yhteydessä saaduista kommentteista. Erityiskiitos kuuluu tietysti Raunolle, joka ilmoitti teoksesta Satakunnan Kansalle, jonka uutisointi teki siitä hetkeksi puheenaiheen Porissa. Oli todella hienoa, että simpukkaduuni kolahti ihmisille. Harvoin tuntematon taiteilija saa noin suoraa ja rakentavaa palautetta tekemisistään. En olisi osannut alussa edes toivoa, että voisin käyttää opinnäytetyössäni lähteinä artikkeleita, jotka käsittelevät opinnäytetyötäni. Kiitokset myös Porin taidemuseon intendentti Anni Saistolle Wikipedia-artikkelin kirjoittamisesta.

Kaikki meni loppujen lopuksi niin kuin toivoa saattaa. Teoksen valmistuksesta iso kiitos Aalto-yliopiston konetekniikan valimon Eerolle ja Kallelle. Simpukoista tuli niin kauniita, kuin toivoin. Teoksen löytyminen ja nouseminen hetkeksi porilaisten huomion kohteeksi ja lopuksi teoksen tuhoutuminen on hieno kimmoke vastaanlaisten projektien tekemiseen. Ei teoksen tuhoutuminen harmita. Se oli hyvä loppu teokselle. Veistos oli huomattu ja herättänyt tunteita.

Täytyy vielä mainita, että en ole ympäristöasioiden ekspertti. Olen taideopiskelija, joka teki muistomerkin. Ei minulla sen enempää tietoa nikkelivuodosta ole kuin kenelläkään, joka on aiheen uutisointia seurannut. Taiteilija osallistuu keskusteluun taiteen kielellä. Se on taiteilijan rooli.

PAPPARAINEN

Ihan kiva muistutus. Toivottavasti on ääliöiden kestävä. Näyttäisi olevan tukevasti kiveen pultattu. Yleensä Porissa ei pysy kunnossa kuin puoli metriä ratakiskoa, pitempi taivutetaan ja lyhyempi varastetaan.

19.4.2017 | 11:00 | Ilmoita asiaton kommentti.

Lähteet:

Auvinen, Henni (30.11.2015): "Sori siitä" - Stubbin puheet kääntyivät neljässä päivässä päälaelleen. Alma Media Suomi. http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015113020754623_uu.shtml Viitattu 1.4.2018

Cooper, Martha & Sciorra, Joseph (1994). R.I.P. Memorial Wall Art. London: Thames & Hudson.

Hamilo, Marko (2007). Teoksessa Hamilo Marko & Niinistö Lauri (toim.). Alukuaineet. Helsinki: Helsingin Sanomat

Harjavallan ennätysvuoto toi esille ihmisten huolen - kansalaiset vaativat viranomaistoiminnan tehostamista (17.7.2014) Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto. <https://www.sll.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2014/harjavallan-ennatysvuoto-toi-esille-ihmisten-huolen-kansalaiset-vaativat-viranomaistoiminnan-tehostamista> Viitattu 1.4.2018

Harju, Jukka & Saavalainen Heli (14.7.2014): Norilsk Nickel: Otamme vastuun nikkeli vuodosta ja hoidamme korvaukset. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002745923.html> Viitattu 1.4.2018

Heino, Mikko (1998). Simpukat. Teoksessa Heliövaara, Kari (toim.) Espoo: Weilin + Göös

"Historia". Norilsk Nickel www-sivusto. <http://www.nornik.fi/fi/yritys/historia/> Viitattu 5.11.2015.

Historian vuosikymmenet (2010). Harjavallan suurteollisuuspuisto. http://www.suurteollisuuspuisto.com/Tiedostot/HistorianVuosikymmenet_20072010_A4_small.pdf Viitattu 1.4.2018

Isomursu, Anne (1995). Graffiti on urbaani peli. Teoksessa Koli, Marja Leena & Tolkki-Tammi, Leena. (toim.) Puumerkistä sähköpostiin: kirjoittamisen ja kirjoittamisen opetuksen suuntia. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto

Kuisma, Markku (1985). Outokumpu 1910-1985: Kuparikaivoksesta suuryhtiöksi. Helsinki: Outokumpu

Lindgren, Liisa (2000). Monumentum: muistomerkkien aatteita ja aikaa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Malmberg, Lari (19.6.2017): Rumeneeko Helsinki? Kaupunki lopetti kauneutta vaalivan elimen, arkkitehdit tuohtuivat. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005259864.html> Viitattu 1.4.2018

Mäki, Teemu (9.9.2009): Graffitin politiikka. Voima kustannus. <http://voima.fi/blog/arkisto-voima/graffitin-politiikka/> Viitattu 1.4.2018

Nokkanen, Sari (2010). Kilpailutettua taidetta. Teoksessa Mamiä, Hanna (toim.) Kuvanveisto ajassa ja tilassa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Peiter, Sebastian (2009). Teoksessa Peiter, Sebastian (edit.); with additional texts by Goetz Werner. Guerilla Art. London: Laurence King

Pelkonen, Jari (29.1.2015): Simpukka tulvasuojelun tiellä Porissa: "Aivottomat möhkäleet ihmisiä tärkeämpiä". Yleisradio. <https://yle.fi/uutiset/3-7768829> Viitattu 1.4.2018

Pernu, Ilkka (16.4.2016): Tulevaisuudessa kaupunkilaisten ääni kuuluu entistä paremmin. A-lehdet. <https://www.apu.fi/artikkelit/tulevaisuudessa-kaupunkilaisten-aaani-kuuluu-entista-paremmiin> Viitattu 1.4.2018

Rantala, Kati. 15.7.2014: Kansalaiskiukku kuohahti nikkeliuudon vanavedessä. Yleisradio. <https://yle.fi/uutiset/3-7355275> Viitattu 1.4.2018

Rantala, Kati. 16.7.2014: Kokemäenjoen kuolleista simpukoista osa uhanalaisia. Yleisradio. <https://yle.fi/uutiset/3-7359287> Viitattu 1.4.2018

Rensujeff, Kaija (2014): Taiteilijan asema 2010. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus.

Satakunnan Kansa (13.7.2014) Kuolleita simpukoita jo Pihlavanlahdella - lokit ahmivat itsensä huonovointisiksi. Satakunnan Kansa. <http://www.satakunnankansa.fi/juttuarkisto/?cid=1194913681939>

Taike (2014). Prosentti taiteelle antaa virtaa!. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus.

Tehomaa, Outi (2015). Nikkelipäästö aiheutti merkittävää vahinkoa. Satakunnan Kansa 22.4.2015. s.3

Valkonen, Anne (1986). Taide rakennetussa ympäristössä: Monumenttiteoksen hankinta julkiseen tilaan. Helsinki: Rakentajain kustannus.

Simpukkataiteilija kritisoi ympäristötuhoja luvattomalla taiteella – Saako niin tehdä?

KULTTUURI 20.04. • 16.47 Päivitetty • 16.52

Sini Kuvaja

Taideopiskelija ruuvasi kantaa ottavan simpukkateossarjan Poriin Kokemäenjoen rantavalleihin lupia kyselymättä. Taiteilija kommentoi Satakunnan Kansalle, että ”anteeksi saa helpommin kuin luvan”.

Simpukkateosten ajankohta vaikuttaa harkitulta. Teokset ilmestyivät samaan aikaan, kun julkisuuteen tuli tieto syyteistä Harjavallassa sattuneesta nikkelipäästöstä. Täydellinen ajoitus.

Simpukkaveistokset ovat onnistunutta kantaa ottavaa taidetta: Ne on huomattu, niistä puhutaan, ja ne tuovat oman lisänsä keskusteluun Norilsk Nickelin nikkelivuodosta ja Kokemäenjoen simpukoiden tuhosta.

Tämä teossarja oli hyvä veto ja oikea teko.

En silti toivo, että kuka tahansa alkaa pultata taiteen nimissä veistoksiaan ilman lupaa kaupunkitilaan. Kansalaistottelemattomuudellakin on omat kirjoittamattomat sääntönsä.

Simpukkataiteilija toimii samalla periaatteella kuin monet katutaiteilijat. Graffititaiteilijoiden lisäksi moni muukin on tehnyt teoksia tai esityksiä kaupunkitilaan luvatta ja nimettömänä. Tällainen guerrilla art voi ottaa rajummin kantaa tai provosoida voimakkaammin kuin virallisen luvan saanut julkinen taideteos.

Katutaiteilija Banksy tunnetaan tällaisista tempauksista. Hän on esimerkiksi vienyt nuken Guantanamo Bayn vankiasussa Disneylandiin.

Osa lainsuojattomista toimii nimellään. Taiteilija **Brad Downey** tekee kaupunkitilaan luvattomia veistoksia ja installaatioita. Ne elävät vain niin kauan kuin yleisö tai viranomaiset sallivat, joskus vain sekunteja. **Caroline Caldwell** vaihtaa Brooklynissä ulkomainosten tilalle taideteoksia.

Ei taiteilija **Arturo Di Modicallakaan** ollut mitään lupaa viedä suurta härkäveistostaan New Yorkin Wall Streetin lähistölle. Silti taiteilija kehtaa nyt valittaa härän eteen naistenpäivänä ilmestyneestä tyttöpatsaasta.

Kulutuskulttuuria kritisoiva taiteilija **Jari Leinonen** muistetaan muun muassa Ronald McDonald -patsaan sieppaamisesta ja Kiasman tottelemattomuuskoulusta. Leinonen haastettiin McDonald's -patsaan kaappauksesta oikeuteen ja tuomittiin sakkoihin.

Missä menee taiteen ja ympäristön turmelemisen raja? Suomessa linjanvetoa on tehty etenkin graffitien tekijöiden kohdalla. Osa graffitimaalareista on istunut jopa vankilassa.

Kaikki töhryt eivät ole taidetta, eikä kapinallinen taide tarkoita tyhmää käytöstä ja sääntöjen rikkomista. Tottelemattomuus on rauhanomaista protestoimista epäoikeudenmukaisuuksia vastaan. Se pitää tehdä tyylillä ja harkiten.

Luvattomasti simpukkaveistoksiaan jokirantaan kiinnittänyttä taiteilijaa kukaan tuskin voi vakavalla naamalla syyttää ympäristön turmelemisesta. Jokiympäristön turmelijat ovat ihan toiset.

Kuvat tekijän, paitsi:

s.13 <http://huussikirja.com/kuva/oispa-nikkelia>

s.17 Metsähallitus 2014. Tekijän luvalla.

s.27 Banksy. 2008. Cave Painting. Leake street, London.

s.66 Vera Kotkaniemi. 2017. Tekijän luvalla.